

10.10.2017

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Lausunto hallituksen esityksestä työttömyysturvalain muuttamiseksi (HE 124/2017)

Yleistä

Yhteisjärjestö kiinnittää huomiota siihen, että esitys kohtelee hyvin epätasa-arvoisesti haki-joita maantieteellisesti ja ammattialoittain. Lyhytaikaisia ja osa-aikaisia töitä ei ole tarjolla samalla tavalla maan eri osissa eikä kaikilla ammattialoilla. Työvoimapolitiittisia palvelujakaan ei ole tarjolla samalla tavalla maan eri osissa ja toisaalta erityisesti korkeakoulutetuille on hyvin niukasti tarjolla sopivia palveluja. Palveluihin pääseminen - kuten työhönkään pääseminen - ei siis riipu pelkästään työttömän henkilön aktiivisuudesta. Varsinkaan ensimmäisen 65 maksupäivän jaksolla työttömien miltei mahdoton päästä työllistymistä edistävään palveluun täyttääkseen esityksen edellytykset.

Esityksessä arvioidaan, että jos kaikki ansiopäivärahan saajat aktivoituvat esityksessä esitellyllä tavalla, työllisyys lisääntyisi karkeasti arvioiden noin 10 000 henkilötyövuodella. Toisaalta, jos muutoksella ei saavuteta minkäänlaista uutta aktivoitumista, syntyy työttömyysturvamenoihin enimmillään noin 70 miljoonan euron säästö (noin 40 miljoonan säästö alkuomavastuuajan lyhentämisen jälkeen). Yhteisjärjestön näkemyksen mukaan esityksellä tavoitellaankin lähinnä etuustason laskua, mutta etuudensaajien ja toimeenpanijoiden näkökulmasta erittäin monimutkaisella tavalla. Yhteisjärjestö on sitä mieltä, että etuustason laskuun ei nykyisessä laskevien etuusmenojen tilanteessa ole aihetta, mutta joka tapauksessa rehellisempää olisi ollut tehdä etuustason laskeminen avoimesti ja yksinkertaisemmin. Työttömän henkilön näkökulmasta omavastuupäivien lukumäärä kasvaa pahimmillaan 400 päivän enimmäisajan aikana seitsemästä päivästä 20 päivään.

Aktiivimallissa työttömän henkilön aktiivisuutta tarkastellaan 65 maksupäivän jaksoissa, jolloin aktiivisuusedellytyksen voi täyttää työskentelyllä tai palveluksessa ololla. Jos riittävää aktiivisuutta ei ole, seuraamuksena on siis etuustason lasku. Samaan aikaan tämän lainmuutoksen kanssa työ- ja elinkeinoministeriö valmistelee lainmuutosta, jonka mukaan työttömän olisi haettava vähintään yhtä työpaikkaa viikossa ja raportoitava tästä viikoittain. Raportointivelvoitteen laiminlyönti johtaisi työnhaun ja samalla etuusoikeuden katkeamiseen. Tilanetta tarkasteltaisiin 12 viikon jaksoissa ja jos velvoite ei täyty, työttömälle henkilölle määrättäisiin 60 päivän korvaukseton määräaika. Lisäksi jäisivät voimaan työstä kieltäytymisestä ja eroamisesta seuraavat korvauksettomat määräajat. Yhteisjärjestö on sitä mieltä, että tilanne muodostuu kokonaisuudessaan työttömälle henkilölle mahdottomaksi hallita ja se johtaakin etuusoikeuden menetyksiin tietämättömyyden ja unohduksen vuoksi. Myös tehokas tiedottaminen työttömille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan vaikeutuu, varsinkin, kun osa pääasiallisesta tiedottamisvastuusta on TE-hallinnolla ja osa etuuden maksajilla.

10.10.2017

Vaikutukset työttömyyskassojen työmäärään

Nykyään täyttää etuutta maksetaan automaattisesti annetun päätöksen perusteella niin kauan, kun maksatusten edellytyksissä ei tapahdu muutoksia. Esitys muuttaa tilannetta siten, että jokaisen 65 maksupäivän jälkeen on tarkistettava, mikä etuustaso hakijalle myönnetään seuraavaksi 65 päiväksi. Hakijalle on annettava erillinen valituskelpoinen päätös ainakin niissä tilanteissa, joissa etuustasoa lasketaan tai laskettu etuustaso pysyy ennallaan. Näissä tilanteissahan on arvioitu, että hakijalla ei ole viimeisen 65 päivän aikana riittävää aktiivisuutta, mikä arvio hänen tulee voida saattaa muutoksenhakuelimen arvioitavaksi. Koska aktiivisuusvelvoite voidaan täyttää myös vähintään 18 tunnin työllä, näiden muuttaman viikkotyötunnin selvittäminen ja kohdentuminen lisäävät kassoissa tehtävää seuranta-työtä. Sama pätee yksittäisten palveluksessa olopäivien seurantaan. Kassoissa tehtävää seuranta-työtä lisää vielä se, että 65 päivän tarkastelujakso ei noudata haku- eikä maksujaksorytmiä.

Lisäksi muutoksen voimaantulon aikataulu on edelleen toimeenpanon näkökulmasta turhan tiukka eikä maksatusjärjestelmiin ehditä välttämättä toteuttaa voimaantuloajankohdan mennessä kaikkea sitä automatisointia, joka helpottaisi toimeenpanoa. Koska kaikkien vuoden vaihteessa työttömänä olevien henkilöiden tarkastelujaksot alkavat 1.1.2018, ensimmäiset tarkastelujaksot keskittyvät tiettyihin ajankohtiin, mikä aiheuttaa ruuhkaa käsitelyssä. Ainakin alussa hakijat tuskin hahmottavat, mitä heiltä odotetaan, mikä aiheuttaa painetta neuvonnassa ja valitusmäärien kasvamista.

Riittävä aktiivisuus ja sen tarkastelujakso

Työtön henkilö saattaa siirtyä peruspäivärahajärjestelmästä ansioturvajärjestelmään kesken 65 maksupäivän jakson, koska hänen jäsenyysehtonsa täyttyy (mutta työssäoloehto ei täyty uudelleen). Samoin työtön voi siirtyä ansiopäivärahajärjestelmästä työmarkkinatukijärjestelmään kesken aktiivisuuden tarkastelujakson Esityksen mukaan 65 maksupäivän tarkastelujakso ei ala näissä tilanteissa uudelleen ja aktiivisuustarkastelussa otettaisiin todennäköisesti huomioon aktiivisuus peruspäivärahakaudellakin. Tämän takia työttömyyskassojen ja Kelan välillä pitää siirtää tietoa aktiivisuusjakson kulumisesta ja toisessa järjestelmässä toteutusta aktiivisuudesta. Selvempää olisi, että maksujakso päättyisi ja tarkastelu aloitettaisiin uudelleen työttömän siirtyessä etuusjärjestelmästä toiseen.

Yrittäjän aktiivisuusedellytys

Sinänsä on oikeudenmukaista, että aktiivisuusedellytys voidaan täyttää myös yrittäjätoiminalla.

Yrittäjän aktiivisuusedellytys täyttyy, jos yrittäjä on ansainnut yritystoiminnassa yhteensä vähintään 23 prosenttia yrittäjän työssäoloehtoon vaaditusta kuukausiansiosta. Lainkohta koskee kaikissa eri muodoissa harjoitettua yritystoimintaa. Esitys vaatisi tarkennusta siihen, mitä tarkoitetaan ansaitsemisella. Sillä voidaan tilanteesta riippuen tarkoittaa yrityksen liikevaihtoa (omistajaa kohden jaettuna), yrityksestä palkkana nostettua määrää, koko yrityksen tuottamaa tuloa vähennettynä yrityksen menoilla (omistajaa kohden jaettuna) tai mahdollisesti jotain muuta. Hallituksen esityksessä on mainittu, että tulo katsotaan ansaituksi sen maksuajankohdan mukaisessa jaksossa. Siihen ei ole otettu kantaa, otetaanko pelkästään tulo huomioon silloin, jos sen hankkimisesta aiheutuneet kustannukset on maksettu toisella

10.10.2017

jaksolla. Toinen hallituksen esityksessä mainittu vaihtoehto on se, että tulon huomioon ottaminen perustuu vahvistetun verotuksen tietoihin, jossa tulonhankkimiskustannukset kyllä otetaan huomioon, mutta tiedot voivat olla pahimmillaan lähes kaksi vuotta vanhoja.

Yhteisjärjestöllä ei ole muilta osin asiassa lausuttavaa.

Työttömyyskassojen Yhteisjärjestö ry

Niina Jussila
toiminnanjohtaja
050 911 8511
niina.jussila@tyj.fi

